

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Izglītības zinātņu un psiholoģijas fakultāte

Pirmsskolas skolotājs

ARITA MAZLAZDIŅA

**Pirkstiņrotālas dienas rita veiksmīgai ievērošanai pirmsskolas
izglītības 1.posmā**

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītāja: Dr. paed., docente Antra Randoha

RĪGA 2025

Anotācija

Kvalifikācijas darba tēma ir : “Pirkstiņrotaļas dienas rita veiksmīgai ievērošanai pirmsskolas izglītības 1. posmā.”

Kvalifikācijas darba mērķis ir: izzināt pirkstiņrotaļas dienas rita ievērošanai pirmsskolas izglītības 1.posmā.

Darbā izmantoti 15 literatūras avoti, izzinot teorētiskās nostādnes par bērnu attīstību 1,5 – 3 gadu vecumā.

Darbs sastāv no divām daļām : teorētiskās un empīriskās. Kopējais darba apjoms ir 29 lapas puses.

Atslēgas vārdi: pirkstiņrotaļas, dienas rits, pedagoģiskā novērošana.

Annotation

Qualification work theme is: "Fingerplay for a successful daily routine in preschool for toddlers."

The study aim: is to find out the fingerplay to be successfully used for daily routine for toddlers.

The work uses 15 literary sources, exploring theoretical approaches on child development at the age of 1.5–3 years.

The work consists of two parts, theoretical and empirical. The total amount of work is 29 sides of the page.

Keywords: fingerplay, daily routine, pedagogical observation.

Saturs

| | |
|---|----|
| Ievads..... | 5 |
| 1. Dienas rits pirmsskolas izglītības iestādē..... | 7 |
| 1.1. Pedagoģiskais process dienas ritā..... | 8 |
| 1.2. Teorētiskās nostādnes par 1.5 – 3 gadu vecu bērnu attīstību..... | 9 |
| 1.3. Pirkstiņrotaļu raksturojums..... | 14 |
| 2. Empīriskais pētījums par pirkstiņrotaļu izmantošanu dienas ritā..... | 17 |
| 2.1. Pētījuma metodoloģija..... | 19 |
| 2.2. Pētāmās grupas raksturojums..... | 20 |
| 2.3. Pētījuma gaitas apraksts.... | 23 |
| 2.4. Rezultātu analīze..... | 26 |
| Secinājumi..... | 28 |
| Izmantotās literatūras un avotu saraksts..... | 29 |

Ievads

Norisēm dabā ir savs ritējums, dienu nomaina nakts, pēc rudens nāk ziema, cilvēks ir daļa no dabas, no rīta cilvēks mostas, bet vakaros dodas gulēt. Ik dienas mēs veicam vienas un tās pašas darbības, tādējādi strukturējot savu dienu. Pirmsskolas izglītības iestādē diena arī tiek strukturēta, ir noteikts dienas rits.

Zīdaiņu vecāki reaģē uz bērnu pamatvajadzībām kā ēšana un gulēšana, bieži vien piemērojas bērnam, naktī ceļas un zīda jaundzimušo, savas aktivitātes pakārto bērna vajadzību nodrošināšanai. Dienām ritot, bērnam sāk veidoties savs dienas rits, vecāki sāk pamanīt cik ilgi zīdains gulī pēc ēšanas, plāno cik ilga var būt pastaiga. No otras puses arī vecāki sāk vairāk strukturēt bērna dienu, tai piešķir paredzamu secību – noteikts pastaigas laiks, pusdienu laiks, gulēt iešanas laiks. Bērns pierod pie šīs kārtības. Bērns aug ģimenē kopā ar brāļiem, māsām vai kā vienīgais bērns, viņš ir kopā ar savu galveno piesaistes personu – parasti māti. Socializēšanās loks galvenokārt ir ģimene.

Mātei pienāk laiks atgriezties darbavietā, tādēļ bērns 1.5 gadu vecumā var sākt apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi. Bērnam ievērojami paplašinās cilvēku loks ar kuriem viņš ir kopā ikdienā, pirmsskolas izglītības 1. posma grupā ir 16 bērni, skolotāja un auklīte. Bērnam nav iepriekšējas pieredzes grupā - vide, cilvēki, grupas dienas rits bērnam ir nezināms. Bērnam ir adaptācijas periods.

Laika gaitā bērns pamana, ka grupā, līdzīgi kā mājās, ir dienas rits, kas ikdienas saglabājas tāds pats, vai ir nelielas izmaiņas, piemēram, mūzikas un sporta nodarbības nav katru dienu. Dienas rits nodrošina paredzamību, kas bērniem rada drošības sajūtu un izpratni par notiekošā secību, tas palīdz grupai veiksmīgi funkcionēt. Tomēr bērns var būt pieradis, ka mājās atbilstoši bērna vēlmēm un noskaņojumam dienas kārtība tiek mainīta, viņš var nevēlēties ievērot šo dienas ritu.

Skolotājs, tāpat kā vecāks vēlas, lai bērns būtu zinātkārs, radošs un dzīvespriecīgs, ieinteresēti un ar prieku mācītos, tas arī ir pirmsskolas izglītības satura īstenošanas mērķis (Ministru kabineta 2018. gada 21. novembra noteikumi Nr. 716 "Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem"). Skolotājam jāatrod veidi, kā bērnu labprātīgi, ar prieku no vienas aktivitātes ieinteresēt citā, jo darbības, kas veiktas piespiedu kārtā ir liela kļūda, jo tās bērnam rada pret audzinātāju no vienas puses mīlestību kā pret autoritāti, no otras puses naidu kā pret personu. (Špona, Jermolajeva 2015)

Bērni pirmsskolas vecuma posmā mācās rotaļājoties, tas ir galvenais darbības veids. Pirkstiņrotaļas apvieno mutiski izteiktu informāciju ar pirkstu kustībām, pirkstu un roku vingrināšana palīdz bērnam labāk veikt pašapkalpošanās prasmes un pakāpeniski sagatavo roku rakstīšanai, kā arī attīsta domāšanu. (Šternfelde, 2017) Bērni mācās, neapzinoties, ka tas ir mācību process. Bērns pirkstiņrotaļā piedalās atbilstoši savām spējām, var izpildīt tikai kustības, vai runāt līdzī pedagogam. Jo jaunāks bērns, jo grūtāk noturēt uzmanību, bet pirkstiņrotaļas var būt pietiekami īsas un uzmanību piesaistošas. Darba autore vēlas noskaidrot vai pirkstiņrotaļas varētu būt piemērotas kā regulāras dienas rita rotaļas, vai tās varētu palīdzēt bērniem ievērot dienas ritu?

Pētījuma autore vēlas noskaidrot kādas pirkstiņrotaļas varētu regulāri iekļaut 1. izglītības posma bērnu dienas ritā un novērot kā tās veicina vai neveicina dienas rita ievērošanu.

Pētījuma objekts: dienas rita ievērošana pirmsskolas izglītības 1.posma bērniem.

Pētījuma priekšmets: pirkstiņrotaļas dienas rita ievērošanai pirmsskolas izglītības 1. posmā.

Pētījuma mērķis: izzināt pirkstiņrotaļas dienas rita ievērošanai pirmsskolas izglītības 1.posmā.

Pētījuma jautājums: kādas pirkstiņrotaļas ir jāievieš dienas rita ievērošanai pirmsskolas izglītības 1.posmā?

Pētījuma uzdevumi:

- literatūras analīze;
- pētījuma metodoloģijas izstrāde;
- bērnu darbību novērošana pētījuma sākumā un beigās;
- secinājumi.

Pētījuma metodes:

Teorētiskā metode: metodiskās, pedagoģiskās un psiholoģiskās literatūras analīze.

Empīriskās metodes: bērnu raksturošana, pedagoģiskā novērošana, pedagoģiskā izmēģinājuma darbība, iegūto rezultātu analīze.

Pētījuma bāze: pirmsskolas izglītības iestādes X 1.izglītības posma grupas 14 bērni.

1. Dienas rits pirmsskolas izglītības iestādē

Lai varētu pievērsties dienas rita raksturošanai pirmsskolā, vispirms jāpaskaidro, kas ir rits. Vārdnīcā pieejami jēdziena rits skaidrojumi divās jomās: reliģijā un psiholoģijā. Pirmajā rits skaidrots kā priekšrakstos noteikts kulta darbību kopums, bet otrajā kā ieražas, kas savukārt skaidrotas kā paradums (ierasts cilvēka darbības, izturēšanās veids) un ilgākā laika posmā izveidojusies rīcības vai darbības kārtība darbā vai arī sadzīvē. ([rits](#) | [Tēzaurus](#)) Vārdu savienojuma dienas rits skaidrojuma vārdnīcā nav, taču kā pirmais skaidrojums dienai minēts laika posms no saules lēkta līdz rietam.

Golubina norāda, ka izstrādājot dienas ritu jāievēro bērna intereses un vajadzības, dienas rita ievērošana ir bērna fiziskās un garīgās attīstības pamatnosacījums. Dienas rits padara paredzamu un strukturētu bērna dienu un palīdz izveidot fizioloģisku procesu un praktisku darbību automātiskumu un nostiprina uzvedības kārtību bērna apziņā, veidojot ieradumus. (Golubina, 2007)

Pirmsskolas izglītību bērni apgūst vecumā no 1,5 līdz 7 gadu vecumam. Pirmsskolas izglītības 1. posma bērni ir vecumā no 1,5 līdz 3 gadiem. Dienas ritā ir paredzēts laiks nodarbībām, ēšanai, pastaigām un dienas miegam. Autore konkrētus laikus dienas ritā neminēs, bet norādīs secīgu dienas rita plānu sākot ar rīta cēlienu un beidzot ar mājās došanās laiku.

Dienas rits:

- bērnu sagaidīšana;
- brokastis;
- rīta aplis, bērnu darbošanās aktivitāšu centros vai rotaļdarbība mācību jomās, individuālais darbs;
- pastaiga;
- pusdienas;
- dienas miegs;
- launags;
- rotaļnodarbība mācību jomās;
- pastaiga un rotaļas, darbs mācību jomu centros un aiziešana mājās.

Dienas ritā ir noteikts konkrēts laiks katrai no iepriekš minētajām darbībām. Dienas rits pēc pirmsskolas X dienas rita parauga.

1.1. Pedagoģiskais process dienas ritā

Pedagoģiskais process ir vienots mācību un audzināšanas darbs, galvenā mācību organizācijas forma ir rotaļnodarbība, kas tiek īstenota visā dienas garumā. (Ministru kabineta 2018. gada 21. novembra noteikumi Nr. 716 "Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem")

Dienas rits grupā tiek strukturēts pēc darbībām, kuras ir noteiktas konkrētā laikā, kā ēdienreizes, sporta un mūzikas nodarbības. Rīta aplis ievada dienas tēmā, taču rotaļnodarbība turpinās visu dienu. Apskatot noteikumus par pirmsskolas izglītības vadlīnijām, pētījuma autore saprot, ka audzināšana un mācīšana jāveic kopā, to nevar vienu no otras atdalīt. Tādēļ skolotājs var piedāvāt bērnam tādu mācību saturu, kas būtu gan izglītojošs, gan audzinošs, tādējādi pirkstiņrotaļas mainot dienas rita aktivitātes varētu būt noderīgas abējādi. Pedagoģiskajā procesā bērnam jārosina interese un jāveicina bērnam pozitīvu emociju veidošanos, nodrošinot sekmīgu attīstīšanās procesu. (Golubina, 2007)

Pirmsskolas izglītības vadlīnijās noteikts, ka obligātā mācību satura īstenošanu plāno un organizē kā integrētas mācības par bērnam aktuālu tematu laikposmā, kas nav īsāks par vienu mēnesi, tādēļ pētījuma autore izvirza praktiskā pētījuma laiku, kurā dienas ritā tiks iekļautas pirkstiņrotaļas vienu mēnesi.

Mācīšanās ir process, kurā organisms pieredzes rezultātā maina savu uzvedību, mācīšanās procesam ir nepieciešams laiks. (Geidžs, Berliners, 1998) Damberga par mācīšanos raksta, ka ar to saprot relatīvi noturīgas uzvedības, zināšanu, attieksmju vai prasmju izmaiņas, kas radušās pieredzes rezultātā. (Damberga, 2015)

Psiholoģijā mācīšanās tiek skaidrota no dažādām pieejām, darba autore turpinājumā apskatīs biheiviorisma pieeju. Biheivioristi mācīšanos raksturo kā uzvedības izmaiņas, kad skolotājs dod noteiktu vingrinājumu sēriju, kas metodiski iedarbojas uz apmācāmo, izmaina gan kognitīvo, gan uzvedības ieradumu vai prasmi, rezultātā radot jaunu kompetenci. Mācīšanās notiek pēc atdarināšanas mehānisma. Biheiviorisma pieejā balstītā mācīšanās skatās, kā mainās uzvedība, domāšana vai notiek emocionālas izmaiņas, un to ietekmē citi cilvēki vai vide. (Svence, 2020)

Svence apraksta biheiviorālās pieejas piecus pamatpieņēmumus:

- indivīda uzvedību ietekmē vide;

- mācīšanās procesā ir saistība starp stimulu un reakciju;
- mācīšanās ir saistīta ar uzvedības izmaiņām;
- mācīšanās notiek, ja stimul un reakcija atrodas tuvu laikā;
- pastāv mācīšanās principi. (Svence, 2020)

Biheiviorisma pieejā mācīšanās notiek, izmantojot kādu no šiem veidiem, kā ietekmēt rezultātu:

- beznosacījuma refleksa veidošana;
- nosacījuma refleksa veidošana;
- sociālā mācīšanās.

Svence norāda, ka mācību process izmaina smadzeņu šūnas, aktivizējot neironu tīklu. Jo biežāk cilvēks sastopas ar noteiktu vingrinājumu atkārtošānu, jo ciešāka saite izveidojas starp noteiktiem smadzeņu rajoniem, pateicoties sinapšu ceļa sabiezējumam jeb mielinizācijai un neironu paplašinājumam. Smadzeņu plasticitāte ir vislielākā līdz 5 gadu vecumam, tātad, jo jaunāks bērns, jo plastiskākas ir smadzenes, un spēcīgāka ir ārējās vides stimulu ietekme uz smadzeņu šūnu procesiem. Ar vides ietekmi veidojas ieradumi jeb nosacījuma refleksi. (Svence, 2020) Arī Sebre un Miltuze, raugās no mūsdienu neirozinātnes skatījuma, norādot, ka atkārtotu darbību rezultātā veidojas un nostiprinās neironu takas, kuras radušās, pateicoties neironu savienojumiem konkrētas darbības rezultātā. (Sebre, Miltuze, 2022)

1.2. Teorētiskās nostādnes par 1,5 – 3 gadu vecu bērnu attīstību

Lai vispusīgi raksturotu bērnu dažādos attīstības aspektus 1,5 - 3 gadu vecumā, autore atsevišķi pievērsīsies bērnu fiziskajai attīstībai, kognitīvajai attīstībai un sociāli emocionālajai attīstībai.

Fiziskā attīstība

Bērna augumu un svaru ietekmē iedzimtība, kā arī vide, kurā bērns aug un attīstās, tomēr vidējie rādītāji bērnam sākot ar gada vecumu ir svara pieaugums 2-3 kilogrami gadā un auguma pieaugums pa 5 – 8 centimetriem gadā. Visstraujāk garumā stiepjas kājas, veidojot 60% no ķermeņa garuma pieauguma. Bērnam norit ļoti strauja smadzeņu attīstība, līdz 3 gadu vecumam ir paātrināta sirdsdarbība. (Golubina, 2007)

Bērnā augot nemitīgi attīstās viņa kustības, tiek izdalīta lielā motorika un sīkā motorika. Sīkās motorikas kustības tiek veiktas ar pirkstiem un mēli vai lūpām, bet lielās motorikas kustības veic viss ķermenis vai atsevišķas tā daļas, kā rokas vai kājas. Sīkās motorikas attīstīšana veicina ne tikai fizisku pirkstu kustību attīstīšanu un sagatavo roku rakstīšanai un pareizai zīmuļa turēšanai, bet arī valodas attīstību, abu roku pirkstu vingrināšana veicina arī abu smadzeņu pusložu attīstību. (Sebre, Miltuze 2022)

Zanda Rubene pētot bērnību mūsdienu laikmetā, atsaucas uz medijpedagoģi Paulu Blekmani, kas izveidojusi uzdevumu "torni" ar 5 pakāpēm, kuras jāatceras audzinot bērnu, kā pirmo viņa min sensomoto integrācijas pakāpi. Sensomotorā integrācija nozīmē visu piecu maņu un kustību aktīvu kopizmantošanu. Sajūtu izmantošana un kustēšanās ir cilvēka attīstībā viens no pirmajiem uzdevumiem, kas īpaši jāveicina šajā laikmetā, kad pasaules aina veidojas caur ekrānā gūto pieredzi. (Rubene, 2024)

Pirmajos divos dzīves gados bērns ne tikai ir apguvis prasmi staigāt, bet arī skriet, uzkāpt un nokāpt pa kāpnēm, iet dažus soļus atmuguriski. Līdz 2,5 gadu vecumam bērns ir apguvis prasmi lēkāt uz vietas. Divu gadu vecumā bērns ir iemācījies ēst ar karoti zupu, to iesmeļot un pareizi ievietojot karoti mutē. Sākot ar divu gadu vecumu bērns mācās ēst ar dakšiņu un dzert dzērienu sūcot caur salmiņu, bērns prot zīmēt vertikālas un apļveida līnijas, bērns var novilkēt zeķes un sandales. 3 gadu vecumā bērns var uzcelt torni no 10 klucīšiem un uzzīmēt apli. (Sebre, Miltuze, 2022)

Kognitīvā attīstība

Bērnu kognitīvo attīstību aprakstīšu atsaucoties uz Piažē teoriju un Vigotska teoriju, kā arī Sebres un Miltuzes apkopotajām jaunākajām zinātniskajām atziņām. Piažē teorētiskais princips, kas aktuāls mūsdienās attīstības psiholoģijā ir par kognitīvajām shēmām, kas veidojas asimilācijas un akomodācijas procesā. Kognitīvā shēma ir struktūra, kas veidojas cilvēka prātā sastopoties ar informāciju, kas vainu tiek pievienota jau esošajām kognitīvajām shēmām (asimilācija), vai, ja tā neiekļaujas jau esošajās shēmās, tiek veidota jauna kognitīvā shēma vai izmainīta esošā (akomodācija).

Tādējādi šo kognitīvo shēmu veidošanās procesā notiek indivīda kognitīvā attīstība. Šo procesu rezultātā indivīds pielāgojas mainīgajai apkārtējai videi, domas un idejas tiek strukturēti organizētas indivīda prātā. Piažē izstrādāja 4 kognitīvās attīstības stadijas, pirmā ilgst no dzimšanas

līdz 2 gadu vecumam, to sauc par sensomotoro stadiju, otrā ir 2 – 7 gadu vecumā, to sauc par pirmsoperacionālo stadiju, pārējās divas nav aktuālas šī pētījuma ietvaros, tādēļ autore tām nepievērsīsies.

Sensomotorajai attīstības stadijai Piažē ir identificējis sešas apakšstadijas: 1) primārie refleksi; 2) primārās cirkulārās reakcijas; 3) sekundārās cirkulārās reakcijas; 4) sekundāro reakciju koordinācija; 5) terciālās cirkulārās reakcijas; 6) agrīnā mentālo reprezentāciju izmantošana.

Piektā apakšstadija ir 12 – 18 mēnešu vecumā, tās laikā bērns atkārto sev iepatikušos darbību, izmantojot citus objektus, kā arī atdarina redzētās pieaugušo darbības. Sestā apakšstadija ir 18 – 24 mēnešu vecumā, tās laikā bērns izmanto kognitīvās shēmas prātā, kas izveidojušās par priekšmetiem vai darbībām, lai risinātu kādu problēmu. Parādās arī simboliskās iztēles spēles, bērns spēj izmantot klucīti savās rotaļās gan kā telefonu, gan kā krūzīti, tātad ne tikai izmantot to, lai celtu torni. Šajā attīstības stadijā bērns spēj veikt arī atlikto atdarināšanu, novēroto darbību bērns spēj atdarināt ne tikai pēc tās novērošanas, bet, kad pagājis kāds laiks kopš redzētās darbības, vai kad situācija piemērota tās atdarināšanā. Šajā posmā bērnam ir attīstījušās valodas spējas un viņš var nosaukt kādu lietu, piemēram, cepumi, ar domu, ka grib, lai viņam tos iedod. (Sebre, Miltuze 2022)

2 – 4 gadu vecumā bērniem novēro maģisko domāšanu, bērns var jaukt realitāti ar iztēli, bērni domā, ka fiziskas norises dabā var mainīt ar domu spēku. Pirmsskolas vecuma sākumposmā bērnu domāšanā var izpausties arī animisms, kas ir dzīvu būtnu īpašību piešķiršana nedzīvām būtnēm. Kā norāda Sebre un Miltuze pirmsskolas vecuma bērni spēj paskatīties no citu cilvēku skatpunkta jau agrāk nekā to savā laikā norādīja Piažē, tomēr pirmsskolas vecuma bērniem arī mūsdienās ir novērojams egocentrisms, jo spēja domāt par citas personas uztveri attīstās pakāpeniski laika gaitā. (Sebre, Miltuze 2022)

Pirmsoperacionālajā stadijā 2 – 7 gadu vecumā bērnam strauji attīstās valodas prasmes un bērns izmanto simbolus rotaļās aizstājot priekšmetus ar citiem, arvien vairāk izpaužas atliktā atdarināšana, bērns spēj meklēt objektus, kas ir noslēpti, bērns ir egocentriski domājošs. (Sebre, Miltuze, Golubina)

Nozīmīgu ieguldījumu bērnu kognitīvās attīstības izpētē ir devis krievu psihologs Ļevis Vigotskis, kurš akcentē bērna mijiedarbību ar apkārtējo vidi un norāda, ka bērns ir sociāla būtne jau kopš dzimšanas, jo bez mijiedarbības ar pieaugušajiem zīdāinis nespētu izdzīvot, mijiedarbībā

ar pieaugušajiem bērns apgūst spēju regulēt savu uzvedību un domāšanu. Bērns attīstās un mācās sociālā mijiedarbībā ar pieaugušajiem, veidojot izpratni par pasauli un apgūstot pieņemtās uzvedības normas un vērtības. Vērtību un tradīciju nodošana notiek ar valodas un runas starpniecību. (Sebre, Miltuze 2022)

Vigotskis secinājis, ka apmēram 2 gadu vecumā valodas un domāšanas attīstība sāk mijiedarboties, spriešanas spēju attīstība veicina valodas apguvi un otrādi. (Sebre, Miltuze 2022) Hadaņonoka norāda šādu valodas attīstību 2- 3 gadus veciem bērniem: runā lieto 1.personu “es”, piederības vietniekvārdus “mans, mana”, veido 2-3 vārdu teikumus. Bērni novērtē sevi, saka “labs”, “liels”, saka “paldies” un “attā”. Bērni prot nosaukt pirmskolas izglītības iestādes grupas biedru vārdus. Apmēram 3 gadu vecumā sāk veidot saliktus teikumus. (Hadaņonoka, 2000)

Vigotskis norāda, ka bērns ir aktīvs sava attīstības procesa līdzdalībnieks, viņš ir zinātkārs. Bērni uzdod jautājumus pieaugušajiem, šos pieaugušos, kas atbild uz bērna jautājumiem Vigotskis nosaucis par mentoriem. Mentori bērnam piedāvā izaicinājumus, atbalstu, nozīmīgu informāciju un motivē bērnus darboties. Vigotskis norāda, ka pieaugušajiem ir jāorganizē un jāstrukturē bērnu darbošanos, lai bērns apgūtu jaunas zināšanas un prasmes. (Sebre, Miltuze 2022) Anspoka norāda, ka savstarpējām attiecībām esot tādām, kas veicina pozitīvu emocionālu saskarsmi, bērnam rodas vajadzība visur aktīvāk iesaistīties un apgūt jaunas zināšanas. (Anspoka, 2015)

Vigotskis ieviesis jēdzienu tuvākās attīstības zona, kurā notiek bērna attīstība un mācīšanās ar pieaugušo palīdzību, apgūstot to, ko bērns vēl neprot, bet ar atbalstu var iemācīties. Lai mācītos ir nepieciešama saskarsme ar citiem cilvēkiem. (Golubina, Sebre, Miltuze) Aktuālā attīstības zonā bērns spēj darbības veikt pastāvīgi bez pieaugušā atbalsta, bet aiz tuvākās attīstības zonas bērns darbības vispār nav vēl spējīgs veikt. Ja bērnam uzdevums ir pārāk sarežģīts un viņš to nespēj veikt pat ar pieaugušā palīdzību bērnam var veidoties neticība saviem spēkiem, pat pazemojuma izjūta, kas var izraisīt agresivitāti. Lai notiktu bērna attīstība nevar darboties tikai aktuālajā attīstības zonā, pedagoģiskais process ir organizējams aktuālās un tuvākās attīstības zonas robežā, nodrošinot pakāpenisku pāreju no tā, ko bērns jau prot uz to ko vēl neprot. (Golubina,) Sebre un Miltuze norāda, ka bērns ātri zaudē interesi par to ko jau ir apguvis vai to, kas ir pārāk grūts, bet tuvākajā attīstības zonā bērns darbojas ar interesi. (Sebre, Miltuze 2022)

Sociāli emocionālā attīstība

Pamatemocijas, kas iedzimst ir bailes, dusmas, prieks, pārsteigums, skumjas un riebums. (Svence) Jau tikko dzimuši mazuļi var izjust un izrādīt pamata emocijas, kas ir apmierinājums, riebums un bailes. Apmēram 6 mēnešu vecumā bērns var izrādīt prieku, skumjas, dusmas un pārsteigumu. Pēc 6 mēnešu vecuma mazuļiem paaugstinās baiļu līmenis, jo viņš ir apguvis spēju atšķirt pazīstamo no nepazīstamā, mazulim ir bailes šķirties no mātes un bailes no svešiem cilvēkiem. Šīs bailes var saglabāties līdz pat 2 – 3 gadu vecumam. (Sebre, Miltuze, 2022)

Sākot ar 1,5 gadu vecumu bērnam var parādīties dusmu lēkmes. Otrajā dzīves gadā bērns arvien vairāk sāk sevi izjust kā autonomu indivīdu, no vienas puses cenšas atdalīties no vecākiem, aizejot tālāk no viņiem rotaļāties, bet no otras puses meklē drošības sajūtu atgriežoties pie aprūpētāja. Bērns var veidoties iekšējs konflikts, kas izpaužas kā vēlme vienlaikus būt piesaistītam aprūpētājam un vienlaikus būt neatkarīgam, šī vēlme savu maksimumu emocionālās izpausmēs sasniedz 2 gadu vecumā, kad vispilnīgāk var izpausties dusmu lēkmes. 2,5 – 3 gadu vecumā bērns sāk izrādīt kompleksās emocijas, kas ir lepnums un apmulsums, bērns var būt gandarīts par savu paveikto darbu, piemēram, par savu zīmējumu vai no klučiem uzbūvēto māju. 3 gadu vecumā bērns izjūt un izrāda kaunu un vainas izjūtu. (Sebre, Miltuze, 2022)

Emociju pašregulācija, kas ir spēja paust savas emocijas sociāli pieņemami un videi atbilstoši, bērniem attīstās pakāpeniski, to ietekmē bioloģiskie aspekti un audzināšana. Mazuļi sešu mēnešu vecumā var zīst ikšķi vai likt savu rotaļlietu mutē, tādējādi sevi nomierinot satraucošā situācijā. Ap 2 gadu vecumu bērns sagaida no vecākiem konkrētas reakcijas, kas palīdz bērnam regulēt emocijas, piemēram, pastiepj rokas gaisā un prasa “opā”. (Sebre, Miltuze, 2022) Emociju pašregulācija ir svarīga veidojot attiecības ar citiem bērniem, tādējādi paužot tās tādā veidā, kas nekaitē citiem bērniem un viņam pašam.

Lai aprakstītu bērnu individuālās emocionālās reakcijas tiek lietots temperamenta jēdziens, jo bērni ir dažādi viens bieži raud un ātri satraucas, otrs var būt ļoti mierīgs un ilgstoši darīt vienu darbu, citam nemitīgi nepieciešama darbības maiņa, jo grūti noturēt uzmanību.

1.3.Pirkstiņrotaļu raksturojums

Mūsu senči izmantoja pirkstiņrotaļas, audzinot savus bērnus, latviešu tautas folklorā ir sastopami īsi pantiņi, kurus skandē kopā ar pirkstu un roku kustībām, rotaļājoties ar bērniem. To cik roku veiklība un koordinācija ir būtiska cilvēka attīstībā sprieda jau Senajā Grieķijā, Šternfelde piemin filozofu Anaksagoru, kurš apgalvoja, ka cilvēks ir tik attīstīta būtne, jo viņam ir rokas. (Šternfelde, 2017)

Darba autore apskata Dēliņas A. izveidotās un krājumā apkopotās pirkstiņrotaļas, Brices B. radītās un apkopotās pirkstiņrotaļas un Īviņas D. atdzejotās pirkstiņrotaļas, kā arī Šternfeldes I. metodisko materiālu par sīkās pirkstu muskulatūras attīstīšanu. Kas ir pirkstiņrotaļas?

Dēliņa A. norāda, ka pirkstiņrotaļas ir mehāniska pirkstu vingrināšana, kas tiek apvienota ar ritmiska teksta runāšanu vai arī dziedāšanu. (Dēliņa, 2023). Šternfelde I. uzsver, ka pirkstiņrotaļas un spēles ir specifiski mērķtiecīgi virzīti runas vingrinājumi. Pirkstiņrotaļās bērns neapzināti attīsta spēju noturēt uzmanību, jo jaunāks bērns, jo uzmanības noturība mazāka. (Šternfelde, 2017) Savukārt Īviņa D. akcentē pirkstiņrotaļu izmantošanas nolūku, kas ir atdarināšanai, vingrināšanai un priekam, prieka nozīmi uzsver arī Dēliņa, norādot, ka hormonu - dopamīna un endorfīna līmenis asinīs paaugstinās, ka cilvēks ir priecīgs, tādējādi uzlabojas fiziskais un garīgais veselības stāvoklis. (Īviņa, Dēliņa)

Brice B. atsaucoties uz Dzintere D. un Kaņepēja R. norāda, ka jebkura rotaļa bērniem rada drošības un emocionāla komforta sajūtu, kā arī palīdz saprast savas spējas un tās attīstīt, netīši mācoties. Bērnu vārdu krājumu var bagātināt spēlējot pirkstiņrotaļas, mācot bērnam skandējamus dzejoļus, kā arī skaitot dzejoļus par darbībām, ko bērns veic ikdienā. (Prudņikova, 2004) Pirkstiņrotaļās bērns attīsta šādas spējas un prasmes:

- sagatavo roku rakstīšanai;
- attīsta roku sīko muskulatūru;
- attīsta prasmi domāt par vairākām lietām vienlaicīgi – par roku, pirkstu kustībām un mutisko vēstījumu;
- attīsta atmiņu un koncentrē uzmanību (neapzināti, jo ir interese rotaļāties)
- valodas uztveri;

- attīsta runu; (Šternfelde, Brice, Dēliņa)
- dzirdi;
- muzikalitāti;
- ritma izjūtu. (Brice, Dēliņa)

Pirkstiņrotaļas vispusīgi attīsta bērnu prasmes, tomēr jāņem vērā bērna attīstības līmenis, kas grupā dažādiem bērniem var būt atšķirīgs, sākotnēji bērns var izpildīt tikai kustības ar pirkstiņiem, Brice iesaka bērniem dot laiku, bet pedagogiem atcerēties, ka vienlīdz svarīga ir abu roku sīkās muskulatūras vingrināšana, lai abas smadzeņu puslodes strādātu līdzvērtīgi, tādēļ pirkstiņrotaļas var no sākuma izpildīt ar labo roku, tad ar kreiso vai ar abām reizē, ja iespējams. (Brice, Dēliņa)

Brice iesaka pirkstiņrotaļas sākt izmantot jau agrīnā vecumā, kamēr bērns vēl nelalina un vēl nesēž. Pirkstiņrotaļas var izpildīt arī ar lielākiem bērniem, Brice iesaka 5- 6 gadus veciem bērniem izmantot skanošos žestus. (Brice, 2007) Dēliņa norāda, ka pirkstiņrotaļas izmantojamas arī pieaugušajiem, tās var izpildīt viesībās vai darba pasākumā, tās var sagādāt daudz prieka. Tātad pirkstiņrotaļas var spēlēt gan bērni, gan pieaugušie, tās ir interesantas un attīstošas, sagādā pozitīvas emocijas.

Tomēr autore pētījumā pievēršas pirkstiņrotaļu izmantošanai dienas ritā 1,5 līdz 3 gadus veciem bērniem. Tādēļ turpinājumā autore apraksta priekšnosacījumus, kas jāņem vērā izvēloties pirkstiņrotaļas bērniem, Dēliņa norāda šādus priekšnosacījumus:

- vispārējās attīstības stadija;
- veselības stāvoklis;
- intereses;
- motivācija;
- koncentrēšanās spējas;
- iepriekšējā pieredze;
- ieinteresētība;
- demonstrējuma un iesaistīšanās kvalitāte.

Pirkstiņrotaļas ir apkoptas par dažādām tēmām – par ēst gatavošanu (pīrāgu cepšanu, piparkūkām, putras vārīšanu), par putniem, dzīvniekiem un kukaiņiem (zvirbulis, Vanags, cīrulis, zosis, kaķis, zaķis, suns, lauva, zilonis, bite, vabole, taurenis u.c.), par dabas parādībām (lietus,

sniegs, saule) un par katram gadalaikam piemērotām (ziema, rudens, pavasaris un vasara). Ir sasveicināšanās pirkstiņrotaļas, gulētiešanas pirkstiņrotaļas un pirkstiņrotaļas par ģērbšanos. Autore pētījumā izvēlēsies pirkstiņrotaļas, kas piemērotas dienas ritā ikdienā.

2. Empīriskais pētījums par pirkstiņrotaļu izmantošanu dienas ritā

Darba autore teorētiskajā daļā aprakstīja kādas prasmes un spējas attīsta pirkstiņrotaļas. Empīriskajā daļā autore vēlas noskaidrot vai tās palīdz bērniem ievērot dienas ritu?

Pētījuma jautājums: kādas pirkstiņrotaļas ir jāievieš dienas rita ievērošanai pirmsskolas izglītības 1. posmā?

Dienas rita vispārīgam raksturojumam autore pievērsās teorētiskajā daļā, turpinājumā konkrētās pirmsskolas izglītības iestādes X 1. izglītības posma bērnu dienas rita raksturojums grupas ietvaros. Nemainīgas katru dienu ir ēdienreizes un diendusas laiks. Bērni grupā ierodas no rīta dažādos laikos sākot no plkst. 7:30 līdz plkst. 8:20, kad sākas brokastu laiks. Pirmie paspēj iejusties grupā un rotaļāties, tie kas ierodas vēlu, uzreiz tiek aicināti mazgāt rokas un doties pie galda. Jāatzīmē, ka ēdināšana notiek grupas telpā, līdz ar to turpat blakus atrodas visas rotaļlietas un grāmatas, kas bērnos raisa vēlmi doties rotaļāties. Tādēļ ne vienmēr bērni vēlas doties mazgāt rokas, jo nav paspējuši paspēlēties.

Otrais brīdis, kad bērni mazgā rokas (neskaitot rotaļnodarbību, kad krāso ar krāsām vai izmanto līmi) ir pēc pastaigas ārā, kad atgriežas grupā, šis laiks sakrīt ar mazu brīdi pirms pusdienām, kas ir plkst. 11: 20. Autore novērojusi, ka šajā brīdī arī ir bērni, kuri vēlas doties spēlēties ar mantām, kamēr rokas vēl nav nomazgājuši. Lai varētu nomazgāt rokas, bērniem jādodas cauri visai grupas telpai uz vannasistabu.

Tādēļ pētījuma autore kā vienu no pirkstiņrotaļām, kuru iekļauta dienas ritā izvēlas ar aicinājumu doties mazgāt rokas. Tā kā autore, apskatot literatūru par pirkstiņrotaļām, ievēroja vienu par mutītes mazgāšanu, bet ne gluži par roku mazgāšanu, autore izdomāja savu pirkstiņrotaļu.

Pirms ēdienreizēm bērni no plauktiņa paņem paši savu lacīti/ priekšautiņu un apsēžas pie galda, tad skolotāja palīdz to aiztaisīt, kamēr auklīte virtuvē sadala ēdienu pa bļodām. Darba autore pamanījusi, ka pirms ēdienreizēm bērniem grūtības sagādā nosēdēt pie galda, lai sagaidītu savu maltīti, kāds kļūst nemierīgs, cits grib doties spēlēties, reizēm putra karsta, tādēļ kāds brīdis jāuzgaida, lai šo laiku izmantotu, lai mācītos un trenētu pacietību mazliet pagaidīt, darba autore kā

otru pirkstiņrotaļu izvēlas par “putras (zupas) vārīšanu”, kuru spēlēt pirms ēšanas, sēžot pie galda brokastīs un pusdienās.

Nākamais brīdis, kurā autore izvēlas dienas ritā ieviest pirkstiņrotaļu ir pirms dienas miega, plkst. 12:00. Pētījuma autore pamanījusi, ka ir bērni, kuri labprāt dodas gulēt, jo viņiem nāk miegs, bet ir tādi, kuriem vajag noskaņoties dienas miegam, novērst domas, tādēļ autore vēlas pārbaudīt vai pirkstiņrotaļas spēlēšana pirms miega būtu piemērota, lai bērni noskaņotos gulēšanai.

Darba autore izvēlējusies dienas ritā ieviest trīs pirkstiņrotaļas. Turpinājumā autore aprakstīs kādas ir šīs pirkstiņrotaļas. Pirmās autore ir pētījuma veicēja, otrā ir Andas Dēliņas pirkstiņrotaļa, trešās autore ir Baiba Brice.

Rociņas, rociņas, *(Berzē plaukstas vienu pret otru.)*

Rādi savas rociņas. *(Parāda atvērtas plaukstas, tās kustina atdarinot māšanas kustības.)*

Rociņas, rociņas, *(Berzē plaukstas vienu pret otru.)*

Ejam mazgāt rociņas. *(Atdarina roku mazgāšanas kustības, glauda pārmaiņus rokas.)*

(Arita Mazlazdiņa, 2024)

“Esmu mazais saimnieciņš, *(Ar labās rokas rādītājpirkstu “vāra putriņu” kreisās rokas plaukstā.)*

Visus pabarošu.

Izvārīšu putriņu,

Arī tev to došu.

- Ņam, ņam, ņam, ņam, ņam! *(Ar rādītājpirkstu pieskaras katram pirksta galam atvērtajā plaukstā.)*” (Dēliņa, 2023)

“Mazais pirkstiņš gulēt iet, *(Kreisās rokas pirksti izstiepti. Sākot ar piekto jeb mazo pirkstiņu, pa Zeltnesim jau acis ciet, vienam saliec pirkstus dūrē.)*

Garais pirkstiņš gultā – hop!

Rādītājs vēl saka – stop! *(Ritmā kustina rādītājpirkstu, tad saliec dūrē.)*

Arī ikšķim nenāk miegs – *(Ar labās rokas rādītājpirkstu “brīdina” ikšķi.)*

Netaisa tas acis ciet!” (Brice, 2007)

1.1. Pētījuma metodoloģija

Darba autore empīriskā pētījuma sākumā veic bērnu raksturošanu, balstoties teorētiskajā literatūrā par bērnu vecumposmā no 1, 5 līdz 3 gadu vecumam attīstību, tajā apskata fizisko, kognitīvo (vairāk pievēršoties valodas attīstībai) un sociāli emocionālo attīstību katram grupas bērnam, to apraksta pētāmās grupas raksturojumā, to saista ar tematu par pirkstiņrotaļām un dienas rīta ievērošanu.

Pētījuma bāze: pirmsskolas izglītības iestādes X 1.izglītības posma grupas 14 bērni. 8 zēni un 6 meitenes. Datu konfidencialitātes nolūkos bērnu vārdi pētījumā nav minēti, darba autore tos aizstāj ar iniciāļiem. Autore arī pie katra bērna raksturojumā nenorāda vai meitene, vai zēns.

Darba autore veic pedagoģisko novērošanu pēc iepriekš izstrādātiem novērošanas kritērijiem, izmantojot novērošanas protokolu. Pedagoģiskais novērojums ir praktiska bērnu darbību vērošana pēc vērojuma mērķa un uzdevuma. (Golubina, 2007) Novērošana ir vispiemērotākā datu ieguves metode, pētījumos ar pirmsskolas un sākumskolas vecuma bērniem, jo valodas prasmes bērniem vēl nav tādā līmenī, lai veiktu interviju, kā arī, atbildot uz jautājumiem, bērns varētu ļoti ietekmēties no skolotājas viedokļa.

Pētījuma ietvaros darba autore veic daļēji strukturēto novērošanu. Novērošanā svarīgi ir izstrādāt pētījuma mērķim atbilstošus kritērijus, to vērtējumu rakstiski piefiksēt novērošanas tabulā. Lai vēlāk varētu analizēt datus, izdarīt secinājumus un noskaidrot vai pētījuma mērķis ir sasniegts. (Geske, 2006)

Darba autore veic pedagoģisko izmēģinājuma darbību, laika posmā viens mēnesis, no 1. novembra līdz 30.novembrim. Praktiskajā darbībā ar bērniem izmantojot trīs pirkstiņrotaļas, tās iekļaujot dienas ritā, ikdienas izpildīšanas laikā, atkārtojot divas reizes.

Pētījuma noslēdzošajā posmā darba autore veic iegūto datu analīzi. Salīdzinot sākotnējo novērošanu ar atkārtoto novērošanu.

1.2. Pētāmās grupas raksturojums

Pirmsskolas izglītības iestādes X 1. izglītības posma grupā kopā ir 16 bērni, bet divi no tiem iestādi apmeklē ļoti reti, tādēļ pētījuma autore viņus neiekļāva pētījuma bāzē, tādēļ turpinājumā autore raksturo 14 bērnus, 6 meitenes un 8 zēnus, balstoties teorētiskajā literatūrā par bērnu fizisko, kognitīvo un sociāli emocionālo attīstību, vecumposmā līdz 3 gadiem. Bērnu vārdus aizstāšu ar iniciāļiem. Visi bērni atsaucas uz savu vārdu, 8 bērni prot nosaukt kāda cita grupas biedra vārdu.

AK šis ir otrais mācību gads pirmsskolas izglītības iestādē, bet šajā grupā ir no septembra. Tādēļ dienas rita norise jau ir zināma un pierasta. Rīta apla aktivitātēs iesaistās pēc noskaņojuma, tāpat arī izpilda pirkstiņrotaļas. AK prot kāpt pa kāpnēm augšā, lejā, prot lēkāt uz vietas. Prot novilkt zeķes, bikses. Sandales novelk un uzvelk. Rotaļās aizstāj priekšmetus ar citiem. Runā divu, trīs vārdu teikumos. Uzdod īsus jautājumus. Runā lieto “mans”, “es”, saka “attā”. Tiecas pēc neatkarības, grib “pati”, bet reizēm vajag palīdzību. Ir atsevišķi gadījumi, kad no rīta grūti šķirties no mammas. Par paveiktu darbiņu mēdz izrādīt gandarījumu, īpaši, ja paslavē.

AB šis ir otrais gads pirmsskolas izglītības iestādē, šajā grupā ir no septembra. Tādēļ dienas rita norise ir zināma un pierasta. Aktīvi piedalās rīta aplī, mācās ar kustībām un runu atkārtot pirkstiņrotaļas. Prot kāpt augšā, lejā pa kāpnēm, prot lēkāt uz vietas un uz priekšu. Prot novilkt savu apģērbu – zeķes, bikses, kreklu. Prot novilkt, uzvilkt sandales un bikses. Rotaļās aizstāj priekšmetus ar citiem – bļoda ir cepure, klucītis ēdiens vai telefons. Runā lieto “mans”, “es”, saka “attā” un “labrīt”. Runā 5 – 6 vārdu teikumos. Uzdod jautājumus par sev aktuālo, jautā arī kāpēc kaut ko dara vai nedara citi bērni. Viegli atvadās no vecākiem. Mēdz būt dusmu lēkmes. Ir aktīvs.

MP ir otrais gads pirmsskolas izglītības iestādē, šajā grupā ir no septembra. Dienas rita norise ir zināma un pierasta. Prot kāpt augšā, lejā pa kāpnēm, lēkāt uz vietas un uz priekšu. Aktīvi piedalās rīta aplī, mācās ar kustībām un runu atkārtot pirkstiņrotaļas. Prot novilkt savas zeķes, sandales un bikses. Prot uzvilkt sandales. Rotaļās aizstāj priekšmetus ar citiem. Apskatot un aptaustot lielu čiekuru, kādi Latvijā neaug to nosauca par ananāsu (pēc teorijas var novērot asimilācijas un akomodācijas pazīmes) Runā lieto “mans”, “es”, saka “labrīt”, “attā”. Uzdod jautājumus, runā 3 - 4 vārdu teikumos. Parasti viegli atvadās no vecākiem.

ES ir otrais gads šajā pirmsskolas izglītības iestādes grupā. Dienas rita norise ir zināma un pierasta. Aktīvi piedalās rīta aplī, labprāt mācās pirkstiņrotaļas. Prot kāpt augšā, lejā pa kāpnēm,

lūkāt uz vietas. Prot novilkt savas sandales, zeķubikses. Parasti no rītiem saka: “Man ir skaista kleita”. Saka “labrīt”, “attā”, “paldies” un “lūdzu”. Bieži jautā skolotājam: “Ko mēs šodien darīsim?”. Nosauc savas emocijas – “es esmu priecīga!” un “es esmu bēdīga, samīļo mani”. Ievēro citu bērnu emocijas, nosauc – “viņa raud, viņa ir bēdīga”, “viņš ir priecīgs (kad kāds smejas)”.

RO ir otrais gads šajā pirmsskolas izglītības grupā. Dienas rīts ir ierasts, taču pēdējā laikā parādījusies vēlme to ievērot mazākā mērā. Ar prieku mācās pirkstiņrotaļas, atkārtoti praktiski visas kustības un pantiņu. Prot kāpt augšā, lejā pa kāpnēm, lūkāt uz vietas. Prot novilkt zeķes, sandales, bikses, krekliņu. Prot apģērbties, ar nelielu atbalstu. Tiecas pēc neatkarības, grib pati lemt par savām darbībām. Runā teikumus līdz 6 vārdiem “Es negribu, es neteikšu skolotājam attā!” un “nē, es negribu ģērbties!”. Reizēm negrib atvadīties no vecākiem, bet pārsvarā grupā ienāk pati, atvadoties no vecākiem mierīgi.

MK ir otrais gads pirmsskolas izglītības iestādes grupā. Dienas rīts ir zināms, bet tā ievērošanai nepieciešams atgādinājums. Rīta aplī un pirkstiņrotaļās iesaistās pēc noskaņojuma. Kāpj augšā, lejā pa kāpnēm, lec uz vietas stāvēt. Prot novilkt sandales. Runā lieto atsevišķus vārdus, saka “es”, “attā” nosauc savu vārdu. Pēc skolotājas aicinājuma prot atnest nosaukto priekšmetu. Dzimtā valoda nav latviešu. Spēlē galda klāšanu un ēšanas spēli kopā ar draugu. Reizēm grūti šķirties no mammas, īpaši pirmajā dienā pēc garākām brīvdienām vai slimošanas atgriežoties grupā.

KM šis ir otrais gads šajā pirmsskolas izglītības iestādes grupā. Dienas rīts ir ierasts, bet to ievēro ar atgādinājumu. Rīta aplī un pirkstiņrotaļās piedalās pēc noskaņojuma. Kāpj augšā, lejā pa kāpnēm, lūkāt uz vietas. Prot novilkt sandales. Spēlē simboliskās iztēles spēles ar klučiem. Spēlē galda klāšanu ar draugu. Runā lieto vārdus “es”, “mans”, “attā”. Saka “mana mantiņa”, izpaužas egocentrisms, grūti dalīties ar grupas mantām ar citiem bērniem, pieskata savu personīgo mantu, pārdzīvo, ja kāds paņem. Sācis reizēm padalīties iedot citam savu mantu, bet drīz grib atpakaļ.

MG pirmsskolas izglītības iestādi sāka apmeklēt septembrī. Sākotnēji negribēja ievērot dienas ritu, bet laika gaitā ir norises, kuras ievēro pats, bez pamudinājuma. Kāpj augšā, lejā pa kāpnēm, lūkāt uz vietas. Prot novilkt zeķes, sandales. Ēdot ar karoti, karoti apgriež otrādi, ka ēdiens izlīst. Ar atbalstu mācās ēst, karoti neapgriežot. Runā lieto vārdus “mans”, “es”, “attā”. Runā saliktos teikumus, uzdod jautājumus. Dzied dziesmas “sarkanbaltsarkanais mastā plīvo, letīni dzīvo!” Sākotnēji visas aktivitātes/ rīta apli grupā vēroja no malas, sēžot uz krēslīņa, oktobra vidū

sāka iesaistīties. Adaptācijas periodā bija grūti šķirties no mammas, tagad atvadās viegli. Izrāda gandarījumu par savu darbu, īpaši pēc uzslavas.

MO pirmsskolas izglītības iestādi sāka apmeklēt septembrī. Bieži slimoja. Tādēļ dienas rita ievērošana vēl ir jāatgādina. Kāpj augšā, lejā pa kāpnēm, palecas uz vietas stāvot. Reizēm novelk sandales pats. Grūti šķirties no mammas, bet pēc mammas aiziešanas tagad ātri iejūtas grupā, spēlējas ar rotaļlietām, labprāt skatās grāmatas, pievērš uzmanību kartītēm, attēliem skolotājas teiktajiem nosaukumiem. Saka “attā”, “es”, savu vārdu. Ģimenē tiek lietotas trīs valodas. Reizēm pasaka kādu vārdu svešvalodā. Izrāda prieku, klausoties pasakas, emocionāli reagē, vēro skolotājas sejas izteiksmi, pats vēl īsti neiesaistās aktivitātēs. Izrāda gandarījumu, ka viņa darbu atzinīgi novērtē.

OP pirmsskolas izglītības iestādi sāka apmeklēt septembrī. Dienas ritu ievēro arvien labāk. Nelabprāt piedalās rīta aplī, vairāk vēro. Sākotnēji bija grūti atvadīties no vecākiem. Tagad atvadās viegli un pati ieiet grupiņā. Kāpj augšā, lejā pa kāpnēm. Prot novilkt sandales, zeķes, bikses, krekliņu, pati arī apģērbjas, reizēm nepieciešama neliela palīdzība. Grupā rotaļājas ar mantām. Ar vecākiem runā svešvalodā. Latviešu valodā nerunā, bet uzmanīgi klausās, kad skolotāja stāsta pasaku vai rāda kartītes.

KS pirmsskolas izglītības iestādi sāka apmeklēt septembrī. Dienas ritu ievēro ar nelielu atgādinājumu, arvien labāk. Sākotnēji negribēja atvadīties no vecākiem, tagad samīļojas ar skolotāju un grupā ienāk pats. Pa kāpnēm kāpj augšā, lejā pieturoties skolotājai pie rokas. Lēkā uz vietas. Sākotnēji negribēja piedalīties nodarbībās, satraucās, kad bija jāatstāj grupas telpa, lai dotos uz nodarbībām. Runā vairāk savā valodā, stāsta. Saka atsevišķus vārdus – “es”, attā. Reizēm pienāk pie skolotājas, paceļ rokas gaisā un prasa “opā”. Darbiņus grib veikt pastāvīgi, nepatīk, ka pamāca, jāļauj pašam darboties kā prot, lieki nepamācot, jo citādi vairs negrib darīt.

PS pirmsskolas izglītības iestādi sāka apmeklēt septembrī. Dienas rita ievērošana ir jāatgādina. Rīta aplī un pirkstiņrotaļās piedalās pēc noskaņojuma. Sākotnēji nedroši šķīrās no vecākiem, bet septembra otrajā pusē jau bija iejutusies grupiņā un atvadījās no vecākiem viegli. Kāpj pa kāpnēm augšā, lejā, lēkā uz vietas. Novelk sandales pati. Saka atsevišķus vārdus – “attā”, nosauc savu vārdu, saka “es”. Ar prieku iesaistās fiziskās aktivitātēs, dejo pie mūzikas. Padarītos darbus vēlas nest mājās, rāda vecākiem, izrāda gandarījumu par savu padarīto darbiņu.

LL pirmsskolas izglītības iestādi sāka apmeklēt septembrī. Dienas ritu labprāt ievēro. Patīk piedalīties rīta aplī, mēcās gan ar kustībām, gan ar runu atkārtot pirkstiņrotaļas. Kāpj augšā, lejā pa kāpnēm, lēkā uz vietas. Viegli atvadās no vecākiem, mierīgi ienāk grupā, mēdz samīļoties ar skolotāju. Prot novilkt sandales, cenšas pati uzvilkt. Reizēm spēlē simboliskās iztēles spēles. Runā 2 – 3 vārdu teikumos. Reizēm uzdod kādu īsu jautājumu.

DV pirmsskolas izglītības iestādi sāka apmeklēt oktobrī. Dienas rita ievērošana ir jāatgādina. Pēc noskaņojuma piedalās rīta aplī, pirkstiņrotaļās nav pārāk ieinteresēts. Sākotnēji negribēja šķirties no vecākiem. Tagad, ja arī grūti atvadīties no mamma, tad grupā ar auklītes vai skolotājas palīdzību ātri nomierinās un dodas spēlēt. Reizēm novelk pats savas sandales. Labprāt spēlējas ar klučiem. Runā 3 vārdu teikumos, uzdod īsus jautājumus. Saka “mans”, “es”, “attā”.

1.2.Pētījuma gaitas apraksts

Vispirms darba autore izstrādā kritērijus pēc kuriem bērni tiks novēroti dažādos dienas rita brīžos. Kā vērtēšanas sistēmu autore izmanto Skola2030 vērtēšanas principus. Apzīmē ar cipariem bērnu prasmes no 1 līdz 4, kur 1 zemākais rādītājs, bet 4 augstākais. (skat.1. tabulu).

1.tabula. Bērnu novērošanas kritēriji un rādītāji.

| Rādītāji | | | | |
|--|---|--|--|---|
| Kritēriji | Sācis apgūt | Turpina apgūt | Apguvis | Apguvis padziļināti |
| | 1 | 2 | 3 | 4 |
| 1.Piedalās skolotājas organizētajās aktivitātēs kā rīta aplis un pirkstiņrotaļas | Pēc skolotājas aicinājuma neiesaistās aktivitātēs, vēro citus | Iesaistās pēc skolotājas aicinājuma, atdarina dažas darbības | Atdarina lielāko daļu no skolotājas darbībām | Atdarina skolotājas visas darbības rīta aplī un pirkstiņrotaļās |
| 2.Ievēro dienas ritā pirms ēdienreizēm | Pēc skolotājas atkārtota aicinājuma | Pēc skolotājas aicinājuma dodas | Ievēro roku mazgāšanu pirms ēdienreizēm | Patstāvīgi dodas mazgāt rokas |

| | | | | |
|---|--|---|--|---|
| paredzēto darbību - roku mazgāšana | atsakās doties mazgāt rokas pirms ēdienreizēm | Mazgāt rokas pirms ēdienreizēm | | pirms ēdienreizēm |
| 3.Ievēro dienas ritā noteikto, ka sagaidot maltīt sēž pie galda uz krēsla | Pēc atkārtota aicinājuma nevēlas apsēsties pie galda pirms ēdienreizēm | Pēc skolotājas aicinājuma apsēžas pie galda pirms maltītes pasniegšanas | Ievēro, ka pirms ēdienreizēm ir jāapsēžas pie galda | Patstāvīgi pēc roku mazgāšanas dodas apsēsties pie galda un sagaida maltīti |
| 4.Ievēro dienas ritā noteikto dienas miegu – dodas savā gultā atpūsties | Pēc atkārtota aicinājuma atsakās doties savā gultā atpūsties | Pēc skolotājas aicinājuma dodas savā gultā atpūsties | Ievēro, ka dienas miega laikā bērni atpūšas savās gultās | Patstāvīgi dodas savā gultā atpūsties |

Darba autore veic bērnu sākotnējo novērošanu pirms pirkstiņrotaļu ieviešanas dienas ritā. Katram kritērijam atbilstoši bērna prasmēm piešķirot vērtību no 1 līdz 4. (skat.2. tabula)

2.tabula. Sākotnējā bērnu novērošana.

| Bērni | 1.kritērijs | 2.kritērijs | 3.kritērijs | 4.kritērijs | Kopā |
|--------|-------------|-------------|-------------|-------------|------|
| 1. AK | 2 | 2 | 3 | 2 | 9 |
| 2. AB | 3 | 3 | 2 | 2 | 10 |
| 3. MP | 3 | 3 | 3 | 3 | 12 |
| 4. ES | 3 | 2 | 3 | 3 | 11 |
| 5. RO | 3 | 2 | 2 | 2 | 9 |
| 6. MK | 2 | 2 | 2 | 2 | 8 |
| 7. KM | 2 | 2 | 2 | 2 | 8 |
| 8. MG | 2 | 2 | 3 | 3 | 10 |
| 9. MO | 2 | 2 | 2 | 2 | 8 |
| 10. OP | 1 | 2 | 3 | 3 | 9 |
| 11. KS | 1 | 2 | 3 | 2 | 8 |

| | | | | | |
|--------|---|---|---|---|----|
| 12. PS | 2 | 2 | 2 | 2 | 8 |
| 13. LL | 3 | 3 | 3 | 3 | 12 |
| 14. DV | 2 | 2 | 2 | 2 | 8 |

Darba autore novēro arī bērna emocijas, piefiksē vai minētajās dienas rita aktivitātēs novēro prieku bērnu sejās – smaidu. Visbiežāk bērni smaida rīta aplī un izpildot pirkstiņrotaļas kopā ar skolotāju. Taču dodoties mazgāt rokas, bērnu smaidus praktiski nenovēro, bet gaidot maltīti var novērot, ka bērni kļūst nepacietīgi. Reizēm savstarpēji viens otru ar savu uzvedību sasmīdina vai sadusmo, esot pie galda.

Darba autore dienas ritā novembra mēnesī iekļauj trīs iepriekš minētās pirkstiņrotaļas. Darba autore turpinājumā apraksta, kur un kā tieši pirkstiņrotaļas tiek skaitītas.

No rīta pēc rotaļāšanās skolotāja aicina bērnus salikt mantas savās vietās, palīdz bērniem. Roku mazgāšanas pirkstiņrotaļu darba autore skaita kopā ar bērniem no rīta grupas telpā, pirms došanās mazgāt rokas, stāvot kājās. Tādā veidā piesaistot bērnu uzmanību un aicinot kopīgi visus doties mazgāt rokas. Ja kāds bērns no rīta kavējas, tad ierodoties grupā, skolotāja, skaitot pirkstiņrotaļu aicina bērnu doties mazgāt rokas.

Bērniem sēžot pie galda un gaidot brokastis, skolotāja novieto krēslu ar skatu pret bērniem un frontāli aicina bērnus izvārīt pašiem savu putriņu. Pirkstiņrotaļu atkārtoti arī ar otru roku, tātad divas reizes, lai veicinātu abu smadzeņu pusložu darbību pēc teorētisko avotu izpētes.

Pēc pastaigas, kad bērni novilkuši virsdrēbes un nomainījuši apavus, turpat ģērbtuvē skolotāja kopā ar bērniem spēlē pirkstiņrotaļu par roku mazgāšanu. Tad skolotāja atver durvis uz grupas telpu un bērni kopā ar skolotāju dodas cauri grupai uz vannasistabu, skaitot pirkstiņrotaļas pēdējās divas rindiņas.

Bērni paņem no plauktiņa katrs savu priekšautiņu un apsēžas pie galda. Skolotāja apsēžas ar skatu pret bērniem un aicina visus kopīgi izvārīt zupu, skaitot pirkstiņrotaļu par putras vārīšanu, aizstājot “putriņu” ar “zupiņu”. Pirkstiņrotaļu izpilda divas reizes, mainot plaukstu, kurā tiek vārīta “zupiņa”.

Pirms dienas miega, kad visi bērni jau ir savās gultās, skolotāja aicina bērnus nolikt gulēt savus pirkstiņus. Skolotāja apsēžas, krēslu cenšas novietot tā, lai bērni varētu redzēt viņas pirkstu

kustības. Pirkstiņrotaļu atkārto ar abām rokām, skaita divas reizes. Tad skolotāja izstiepj taisni visus pirkstus abām rokām, saka visi pirksti, “gultā, hop” un saliec pirkstus dūrītē. Tad skolotāja aicina bērnus apgulties un apsegt arī savas rociņas, lai pirkstiņiem silti.

Pēc tam novembra beigās darba autore veic bērnu atkārtotu novērošanu, izmantojot jau iepriekš minēto tabulu, bet novērojot bērnu prasmes vēlreiz un tās piefiksējot tabulā. (skat.3.tabula)

3.tabula.Atkārtota bērnu novērošana.

| Bērni | 1.kritērijs | 2.kritērijs | 3.kritērijs | 4.kritērijs | Kopā |
|--------|-------------|-------------|-------------|-------------|------|
| 1. AK | 2 | 3 | 3 | 2 | 10 |
| 2. AB | 4 | 3 | 2 | 2 | 11 |
| 3. MP | 3 | 4 | 3 | 3 | 13 |
| 4. ES | 3 | 3 | 3 | 3 | 12 |
| 5. RO | 3 | 3 | 3 | 2 | 11 |
| 6. MK | 2 | 3 | 2 | 2 | 9 |
| 7. KM | 2 | 3 | 2 | 2 | 9 |
| 8. MG | 3 | 3 | 3 | 3 | 12 |
| 9. MO | 2 | 2 | 3 | 2 | 9 |
| 10. OP | 1 | 3 | 3 | 3 | 10 |
| 11. KS | 2 | 3 | 3 | 2 | 10 |
| 12. PS | 3 | 2 | 2 | 2 | 9 |
| 13. LL | 4 | 3 | 3 | 3 | 13 |
| 14. DV | 2 | 2 | 2 | 2 | 8 |

Darba autore novēro, ka bērni ar prieku un smaidu izpilda roku mazgāšanas pirkstiņrotaļu ģērbtuvē un dodoties uz vannasistabu, pa ceļam vēl atkārto “ejam mazgāt rociņas”. Tāpat brokastu laikā un pusdienslaikā bērni labprāt atkārto pirkstiņrotaļu par “putras/ zupas” varīšanu un paši jautā vai vārīsim putriņu/ zupu?

1.3.Rezultātu analīze

Salīdzinot novērošanas tabulu novembra sākumā ar beigu, var novērot, ka ganrīz visu bērnu rezultāti ir uzlabojušies vismaz vienā no rādītājiem, izņemot DV, kura visi rezultāti ir tādi paši, bet jāpiemin, ka novembris bija tikai 2 mēnesis, ka DV apmeklēja grupiņu, pārējiem bērniem bija ilgāks laiks iejusties grupas dienas ritā. 5 bērniem ir uzlabojies vērtējums 1.kritērijā, līdz ar to bērni šajā mēnesī vairāk iesaistījušies skolotājas organizētajās aktivitātēs, īpaši pirkstiņrotāļās. Kas mēneša ietveros ir diezgan liels progress.

2.Kritērijā rezultāts ir uzlabojies 9 bērniem, īpaši pēc pastaigas var novērot, ka pārgērbjoties un gatavojoties doties mazgāt rokas, bērni ar prieku skaita “rociņas, rociņas, ejam mazgāt rociņas” un dodas uz vannasistabu, skolotājai praktiski bērni vairs nav individuāli jāuzrunā, ka tagad mantas pa ceļam neņamam un neejam spēlēties, bet dodamies mazgāt rokas.

3.Kritērijā rezultāts ir uzlabojies 3 bērniem, jāpiemin, ka nevienā no kritērijiem bērnu rādītāji nav šī mēneša laikā pasliktinājušies.

4.Kritērijā bērnu rezultāti nav mainījušies. Iespējams kritēriju neizstrādāju pietiekami precīzi, vai skolotājas pirkstiņrotāļas izpildījums nebija tik kvalitatīvs, lai ietekmētu bērnu rezultātus.

Kritērijos neiekļāvu nevienu kritēriju par bērnu emocionālajām reakcijām, bet to novēroju, īpaši roku mazgāšanas un putras vārīšanas pirkstiņrotāļās, sejās redzēju bērnu prieku, kaut gan vienam bērnam piefiksēju smaidu izpildot pirkstiņrotāļu par gulētiešanu. Pieļauju, ka pēc grūtības pakāpes vissarežģītākā un arī ar pirkstiņiem visgrūtāk izpildāmā pirkstiņrotāļa bija par gulētiešanu.

Secinājumi

1. Pirkstiņrotaļas palīdz bērniem apzināties savu varēšanu pat tad, ja runāt līdz vēl nevar, tad pirkstiņus kustināt var.
2. Arī nerunājošie un maz runājošie bērni labprāt piedalās pirkstiņrotaļās. Bērns piedalās pirkstiņrotaļā darot tik, cik tajā brīdī spēj.
3. Pirkstiņrotaļas bērniem sniedz gandarījumu un pozitīvas emocijas, tādēļ bērni tās labprāt atkārtoti patstāvīgi citos dienas brīžos.
4. Pirkstiņrotaļas palīdz bērniem novērst uzmanību no citām darbībām, tās piesaista bērnu uzmanību un palīdz organizēt bērnu darbības.
5. Pirkstiņrotaļas ir piemērotas un iekļaujamās pirmsskolas 1. izglītības posma bērnu dienas rīta veiksmīgai ievērošanai, tās palīdz bērniem veiksmīgāk ievērot dienas ritu.
6. No minētajām pirkstiņrotaļām 1. izglītības posma bērnu dienas rīta ievērošanai veiksmīgi iekļaujamās par putras vārīšanu aprakstītā un pirkstiņrotaļa par roku mazgāšanu.

Izmantotās literatūras saraksts

- 1.Brice B. (2007). Pirkstiņu rotaļas. Rīga: Izdevniecība RaKa
- 2.Damberga I. (2015). Mācīšanās. Mārtinsone K., Miltuze A. Psiholoģija 2. Rīga: Zvaigzne ABC
- 3.Dēliņa A. (2023) Pirkstiņi gaisā. Rīga: Zvaigzne ABC
- 4.Geidžs N., Berliners (1998). Pedagoģiskā psiholoģija. :Apgāds Zvaigzne ABC
- 5.Geske, A., Grīnfelds, A. (2006). Izglītības pētniecība. R.: LU Akadēmiskais apgāds,
- 6.Golubina V. (2007). Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata. Rīga: SIA Izglītības soļi
- 7.Hadaņonoka I., Hadaņonoka L. (2000). Kā raisās valodiņa.: Apgāds Rasa ABC
- 8.Prudņikova I. (2004). Montesori pedagoģija ikdienā. Teorija. Pieredze. Prakse – Rīga: Raka
- 9.Rubene Z. (2024), Digitālā bērnība. Rīga: Jāņa Rozes apgāds.
- 10.Sebre S., Miltuze A. (2022). Attīstības psiholoģija. Rīga: Zvaigzne ABC
- 11.Svence G. (2020).Psiholoģija jaunajam skolotājam. Latvijas Universitāte, Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte
- 12.Špona A., Jermolajeva J., Stangaine I., Siliņa – Jasjukeviča, Tauriņa A., Medne D., Līduma A, Randoha A., Augstkalne D. Vigule D. (2015). Bērna sasniegumu veicināšana pirmsskolā. – Rīga: Raka (201.lpp.)
- 13.Vulāne A., Markus D., Anspoka Z. (2015). Bērnu valoda Latvijā 21. gadsimtā.
- 14.(Ministru kabineta 2018. gada 21. novembra noteikumi Nr. 716 "Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem". <https://likumi.lv/ta/id/303371>)
15. [1-pirmsskolas-macibu-programma.pdf](#)

GALVOJUMS

Es, Arita Mazlazdiņa

Apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskajiem principiem.

Darbā izmantotā literatūra u.c. avoti norādīti literatūras u.c. avotu sarakstā. Dažāda veida informācija (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u.c.), kas iegūtas no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autore: Arita Mazlazdiņa

paraksts

6.01.2025.